

สิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในพื้นที่นาของเกษตรกร ในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม Incentives for Pangola Grass (*Digitaria eriantha*) Production in Paddy Land of Farmers in Changwat Khon Kaen and Changwat Maha Sarakham

กุลลาบทิพย์ ชาหอมชื่น (Kularbthip Chahomchuen)* ดร.ประสิทธิ์ ประคองศรี (Dr.Prasit Prakongsri)**
ดร.สุรเดช พลเสน (Dr.Suradej Pholsen)***

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา สิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในพื้นที่นาของเกษตรกร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ในระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 จากเกษตรกรผู้ผลิตหญ้าแพงโกล่าในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามจำนวน 130 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าโคสแควร์ (Chi-square) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แครเมอร์วี (Cramer's V) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในระดับมาก 4 ด้าน คือ 1) ประสิทธิภาพและความสนใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่า 2) คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแพงโกล่าที่ให้ผลผลิตสูง คุณภาพดี และปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมได้ดี 3) ความสะดวกในการผลิต โดยมีขั้นตอนการผลิตไม่ซับซ้อนและการปลูกหนึ่งครั้งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เป็นเวลายาวนาน และ 4) ผลตอบแทนจากการผลิตที่มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน สิ่งจูงใจที่มีระดับปานกลางจำนวน 5 ด้าน คือ 1) ความพร้อมด้านความรู้และปัจจัยการผลิต 2) ความมั่นคงด้านอาหารสัตว์และความปลอดภัยจากสารเคมีปราบศัตรูพืช 3) ความเหมาะสมทางด้านสภาพกายภาพของพื้นที่ 4) การตลาดและการจำหน่ายผลผลิต โดยผลผลิตหญ้าแพงโกล่าเป็นที่ต้องการของตลาด มีแหล่งรับซื้อผลผลิตอย่างต่อเนื่อง และ 5) การส่งเสริมและบริการสนับสนุน ซึ่งมีการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตหญ้าแพงโกล่า สิ่งจูงใจที่มีระดับน้อยจำนวน 2 ด้าน คือ 1) ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และ 2) การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น

ABSTRACT

The aims of this research were to study incentives for pangola grass production in paddy land of farmers. The data of research were collected by interviewing during April to May 2007 from 130 farmers who grew pangola grass production in Changwat Khon Kaen and Changwat Maha Sarakham.

*นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Data were statistically analyzed and expressed as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Chi-square and correlation coefficient (Cramer's V). The study results showed that the incentives for grass production of the farmers classified in high level were 1) experiences and interest of the farmers 2) good characteristics on high productivity, high quality, and good adaptation of pangola grass 3) convenience of production, simple production process and harvest for several times by each growing and 4) net profit of production. There were 5 aspects classified in medium level including 1) knowledge and input factors 2) animal feed security and pesticide safety 3) physical land suitability 4) marketing and product distribution; e.g. pangola grass was one of the market need and had a continuous demand and 5) extension and promotion in input and training of pangola grass production technique. Two aspects, classified in low level, were 1) pride of success and 2) respectfulness from others

คำสำคัญ : สิ่งจูงใจในการผลิต หญ้าแพงโกล่า

Key Words : Incentives for production, Pangola grass

บทนำ

หญ้าอาหารสัตว์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผลผลิตปศุสัตว์มีปริมาณและคุณภาพต่ำกว่าที่ควรจะเป็นเพราะระบบการผลิตในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงปศุสัตว์ด้วยอาหารสัตว์ที่มีคุณค่าทางอาหารต่ำมีเส้นใยสูง ทำให้อย่อยยาก สัตว์จึงได้รับโภชนาไม่ครบถ้วนตามที่ร่างกายต้องการ เกษตรกรบางรายต้องใช้วิธีการเสริมอาหารชั้นที่มีราคาแพงเป็นจำนวนมาก โดยไม่เข้าใจความสำคัญของวิธีการเลี้ยงที่เหมาะสมซึ่งควรเน้นการให้อาหารหยาบ ได้แก่ หญ้าอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพดี ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดแคลนพื้นที่สำหรับการปลูกหญ้าอาหารสัตว์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546) ประกอบกับแนวโน้มการลดลงของทุ่งหญ้าสาธารณะซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยงสัตว์ จากรายงานของกองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ (2549) พบว่า พื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะมีแนวโน้มลด โดยในปี 2547 มีพื้นที่ลดลงเหลือ 2,927,287 ไร่ จาก 5,568,214 ไร่ ในปี 2545 ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 47.43 นอกจากแนวโน้มการลดลงของพื้นที่ทุ่งหญ้าสาธารณะแล้ว ยังพบว่าพื้นที่ที่เกษตรกรใช้เลี้ยงสัตว์เป็นพื้นที่ในเขตแห้งแล้ง ไม่สามารถ

พัฒนาแปลงหญ้าให้มีคุณภาพเพียงพอสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี จากสถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดโอกาสสร้างอาชีพใหม่แก่เกษตรกรคือ “การทำนาหญ้า” ซึ่งเป็นการผลิต หญ้าอาหารสัตว์ในแหล่งที่มีศักยภาพเหมาะสมเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการเลี้ยงปศุสัตว์โดยเฉพาะโคเนื้อโคนม (ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ชัยนาท, 2549)

การทำนาหญ้า มีหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ ดำเนินการส่งเสริมภายใต้โครงการนาหญ้าและพัฒนาอาชีพผลิตเสบียงสัตว์เพื่อจำหน่ายซึ่งเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2545 โดยใช้พันธุ์หญ้าแพงโกล่า (*Digitaria eriantha* ชื่อเดิม *D.decumbens*) เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากมีลักษณะใบดก อ่อนนุ่ม สัตว์ชอบกิน ขนาดลำต้นเล็ก เหมาะสำหรับการทำหญ้าแห้งเป็นหญ้าค่างปีที่ขยายพันธุ์ด้วยท่อนพันธุ์ ทนต่อสภาพน้ำท่วมขังได้ดี สามารถปลูกได้ในดินหลายชนิดโดยใช้ทักษะในการปลูกและการดูแลจัดการคล้ายกับการทำนาข้าว (กรมปศุสัตว์, 2548) จากรายงานของ กรมปศุสัตว์ (2549) พบว่า ในปี 2545 มี

เกษตรกรที่ทำนาหญา 6,342 ราย และมีพื้นที่ทำนาหญา 20,138 ไร่ ในปี 2549 มีเกษตรกรที่ทำนาหญา 7,377 ราย และมีพื้นที่ทำนาหญา 29,777 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ทำนาหญาและพื้นที่ทำนาหญา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 16.32 และ 47.86 ตามลำดับ

ข้อมูลเบื้องต้นบ่งชี้ว่าการทำนาหญาสามารถสร้างผลตอบแทนให้แก่เกษตรกรได้มากกว่าอาชีพเดิม คือ การทำนาประมาณ 1 เท่า ผลผลิตหญาอาหารสัตว์เป็นที่ต้องการของตลาดโดยเฉพาะหญาแห้ง ที่มีตลาดรองรับผลผลิตไม่จำกัดจำนวนและมีราคาเป็นสิ่งที่สนใจให้เกษตรกรปลูกหญาแพงโกล่า (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546) ถึงแม้ว่าการทำนาหญาจะให้ผลตอบแทนมากกว่าการทำนา แต่เกษตรกรไม่สามารถปลูกหญาแทนข้าวได้ในทุกพื้นที่ เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการทั้งทางด้านการผลิต การจัดการ การตลาดและด้านวิชาการ เช่น การเลือกพื้นที่ปลูกที่ควรอยู่ในเขตชลประทาน หรือใกล้แหล่งเลี้ยงโค-กระบือเนื่องจากหญาส่วนใหญ่จำหน่ายในรูปหญาสดถ้าพื้นที่ปลูกอยู่ห่างจากแหล่งเลี้ยงสัตว์จะได้ผลตอบแทนไม่คุ้มกับค่าขนส่ง ด้านการจัดการที่กิจกรรมการทำนาหญาเพื่อจำหน่ายส่วนใหญ่คือการเก็บเกี่ยวผลผลิต ที่เกษตรกรต้องตัดหญาในช่วงอายุที่เหมาะสมโดยปีหนึ่งๆควรตัดหญา 6 ครั้งขึ้นไปซึ่งอาจทำให้มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการ เก็บเกี่ยว กรณีที่เกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวทำการตัดหญาเองต้องคลุกคลีอยู่ในพื้นที่ปลูกหญาตลอดทั้งปี ด้านการตลาดซึ่งมีการแข่งขันกับการใช้หญ้าธรรมชาติ การใช้วัสดุเหลือใช้จากการเกษตรในการเลี้ยงสัตว์เช่น ฟางข้าว ด้านวิชาการที่เกษตรกรยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะในการผลิตและการจัดการแปลงหญา ประกอบกับเกษตรกรไม่เห็นความสำคัญของพืชอาหารสัตว์ทั้งทางด้านคุณภาพและการลดต้นทุน ทำให้เกษตรกรปลูกหญาแล้วไม่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง (กรมปศุสัตว์, 2538) แม้ว่าการผลิตหญาแพงโกล่ามีข้อจำกัดหลายประการดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ยังคงมี

เกษตรกรส่วนหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม ได้ผลิตหญาแพงโกล่าอย่างต่อเนื่องซึ่งให้ผลผลิตดีและสร้างรายได้สูง

จากสภาพดังกล่าวจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาถึงสิ่งจูงใจในการผลิตหญาแพงโกล่า ในพื้นที่นาของเกษตรกร เพื่อนำผลการศึกษาเสนอแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรที่เข้ารับการส่งเสริมการสร้างสิ่งจูงใจแก่เกษตรกร ตลอดจนนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาในการผลิตและพัฒนาอาชีพการผลิตหญาแพงโกล่าซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโค-กระบือภายในประเทศ

วัตถุประสงค์

1. สภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรผู้ผลิตหญาแพงโกล่า
2. สภาพการผลิต การได้รับการส่งเสริมและปัญหาอุปสรรคในการผลิตหญาแพงโกล่าของเกษตรกร
3. สิ่งจูงใจในการผลิตหญาแพงโกล่าของเกษตรกร
4. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรกับสิ่งจูงใจในการผลิตหญาแพงโกล่า

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ผลิตหญาแพงโกล่าจำนวน 130 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) จากรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกหญาแพงโกล่าของศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ขอนแก่น และสถานีพัฒนาอาหารสัตว์มหาสารคาม ปี พ.ศ. 2549 จำนวน 6 กลุ่ม 6 ตำบล 4 อำเภอ เก็บ

รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยตรง (face-to-face interview) ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2550 และนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคสแควร์ (Chi-square) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ครามเมอร์วี (Cramer's V) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วนำมาสรุปผล โดยวิธีการพรรณนาเพื่ออธิบายความหมายหรือปรากฏการณ์ของผลการศึกษา

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ผลการศึกษาและการอภิปรายผลเรื่อง สิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในพื้นที่นาของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51.77 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการผลิตหญ้าแพงโกล่าเฉลี่ย 1.86 ปี มีพื้นที่ทำนาหญ้าเฉลี่ย 5.30 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 50.8 ผลิตหญ้าแพงโกล่าเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ และจำหน่าย ร้อยละ 46.1 ผลิตเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ และร้อยละ 3.1 ผลิตเพื่อจำหน่ายเท่านั้น มีการเลี้ยงโค-กระบือเฉลี่ย 5.97 ตัว เพื่อใช้ประโยชน์จากผลผลิตหญ้าแพงโกล่า โดยมีรายได้ที่เป็นเงินสดจากการทำนาหญ้าเฉลี่ย 6,914.55 บาทต่อไร่ต่อปี และมีต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 4,237.11 บาทต่อไร่

2. สภาพการผลิต การได้รับการส่งเสริม และปัญหาอุปสรรคในการผลิตหญ้าแพงโกล่า

2.1 สภาพการผลิตหญ้าแพงโกล่าพบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.7 ปลูกหญ้าแพงโกล่าไว้การหว่านน้ำตม โดยใช้ท่อนพันธุ์ที่มีอายุเฉลี่ย 63.38

วัน ในอัตราเฉลี่ย 261.33 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 75.4 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์รองพื้นในอัตราเฉลี่ย 449.86 กิโลกรัมต่อไร่และร้อยละ 12.3 ใส่ปุ๋ยเคมีรองพื้นในอัตราเฉลี่ย 31.66 กิโลกรัมต่อไร่ ในหนึ่งรอบการเก็บเกี่ยวผลผลิตเกษตรกรร้อยละ 98.5 ใส่ปุ๋ยเคมี ในอัตราเฉลี่ย 18.01 กิโลกรัมต่อไร่และร้อยละ 14.6 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราเฉลี่ย 28.24 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อหญ้ามียอายุ 29.41-41.31 วัน โดยหนึ่งปีสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เฉลี่ย 9.61 ครั้ง ได้ผลผลิตหญ้าสด 2,106.12 กิโลกรัมต่อไร่ต่อครั้ง จำหน่ายผลผลิตหญ้าสดราคากิโลกรัมละ 1.93-2.52 บาท หญ้าแห้งราคากิโลกรัมละ 3.81-4.14 บาท ท่อนพันธุ์ราคากิโลกรัมละ 2.57-3.29 บาท

2.2 การได้รับการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรได้รับการชักชวนให้ผลิตหญ้าแพงโกล่าจากผู้นำกลุ่มและเจ้าหน้าที่ โดยได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 2.68 ครั้ง ได้รับคำแนะนำหรือการเยี่ยมชมจากเจ้าหน้าที่เฉลี่ย 3.07 ครั้ง การสาธิตและแปลงสาธิตเป็นสื่อและวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ทำให้เกษตรกรรับรู้เข้าใจกระบวนการผลิตหญ้าแพงโกล่าได้มากที่สุด เกษตรกรต้องการรับการสนับสนุนในการทำนาหญ้าโดยเฉพาะในเรื่องการหาตลาดรับซื้อผลผลิต เกษตรกรนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม ไปปฏิบัติได้ในระดับมาก จำนวน 2 เรื่อง คือ 1) การปลูกสร้างและจัดการนาหญ้า และ 2) การเลี้ยงสัตว์ ส่วนเรื่องที่เกษตรกรไม่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้มีจำนวน 2 เรื่อง คือ 1) การเก็บถนอมผลผลิต และ 2) การจัดทำบัญชีฟาร์มและบัญชีครัวเรือน

2.3 ปัญหาอุปสรรคในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรประสบปัญหาในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น คือ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ประสบปัญหาในระดับน้อยจำนวน 2 ประเด็น คือ 1) ขาดแหล่งรับซื้อผลผลิต 2) ภัยแล้ง

3. สิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกร ซึ่งจัดเป็น 2 ประเภท คือสิ่งจูงใจภายใน และสิ่งจูงใจภายนอก มีดังนี้

3.1 สิ่งจูงใจภายใน จากการศึกษาได้แบ่งสิ่งจูงใจภายในตัวเกษตรกรออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ประสิทธิภาพและความสนใจ ความพร้อมของเกษตรกร ความมั่นคงปลอดภัย ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการได้รับการยอมรับนับถือ โดยภาพรวมเกษตรกรมีสิ่งจูงใจภายในระดับปานกลาง ดังนี้

(1) ประสิทธิภาพและความสนใจ เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกรในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากเดิมเกษตรกรมีระบบการเลี้ยงสัตว์แบบไล่ต้อนให้สัตว์เล็มกินหญ้าธรรมชาติตามทุ่งนาหรือทุ่งหญ้าสาธารณะโดยไม่มีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนหญ้าอาหารสัตว์ตลอดทั้งปี ดังนั้นเกษตรกรต้องเกี่ยวหญ้าตามทุ่งหญ้าธรรมชาติที่ยังคงให้ผลผลิตเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ซึ่งเสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง ตลอดจนเสียโอกาสในการประกอบอาชีพอื่นเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจปลูกหญ้าอาหารสัตว์

(2) ความพร้อมของเกษตรกร เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในระดับปานกลาง จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีเครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถนาเดินตาม และเครื่องตัดหญ้า ซึ่งเครื่องจักรกลดังกล่าว นับเป็นปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตหญ้าแพงโกล่า ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพ มีความรู้และทักษะในการทำนาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้กระบวนการผลิตหญ้าแพงโกล่าได้เป็นอย่างดี

(3) ความมั่นคงปลอดภัย เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกรในระดับปานกลาง เนื่องจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตหญ้าอาหารสัตว์ตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ โดยทั่วไปเกษตรกรไม่สามารถทราบประวัติการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากแปลงนั้นๆ จึงมีโอกาส

เสี่ยงในการพบสารเคมีปนเปื้อนและเป็นอันตรายต่อสัตว์ ประกอบกับกระบวนการผลิตหญ้าแพงโกล่าที่ไม่มีการใช้สารเคมี จึงทำให้เกษตรกรมั่นใจในความปลอดภัยของผลผลิตที่ใช้เลี้ยงสัตว์และความปลอดภัยของผู้ผลิต

(4) ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกรในระดับน้อย เนื่องจากความภาคภูมิใจในความสำเร็จมักเกิดขึ้นหลังจากที่เกษตรกรสามารถผลิตหญ้าแพงโกล่าจนมีผลผลิตเพียงพอในการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงสัตว์ของตนเอง และเผยแพร่ความรู้หรือเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรท่านอื่นได้ ดังนั้นความภาคภูมิใจในความสำเร็จจึงมิใช่ประเด็นสำคัญที่จูงใจให้เกษตรกรผลิตหญ้าแพงโกล่า แต่จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มของเกษตรกรที่เป็นผู้นำมีสิ่งจูงใจในเรื่องความภาคภูมิใจในความสำเร็จมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เป็นผู้นำ ดังนั้นความภาคภูมิใจในความสำเร็จ จึงเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญซึ่งต้องสร้างให้เกิดแก่เกษตรกรที่เป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการชักชวนให้สมาชิกอื่นในชุมชนให้ความสนใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าต่อไป

(5) การได้รับการยอมรับนับถือ เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกรในระดับน้อย จากการศึกษาพบว่า ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการได้รับการยอมรับนับถือ เป็นสิ่งจูงใจในระดับน้อย โดยเฉพาะการได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินทุนที่ไม่เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตครั้งนี้ เนื่องจากหญ้าแพงโกลายังเป็น พืชใหม่ ที่ส่งเสริมการผลิตยังไม่แพร่หลายนัก โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนมิใช่พืชเศรษฐกิจที่มีผลตอบแทนสูงและมีการประกันราคา เช่น อ้อยโรงงาน เกษตรกรไม่สามารถอ้างอิงการผลิตหญ้าแพงโกล่าเพื่อสร้างความไว้วางใจให้แหล่งเงินทุนปล่อยเงินกู้ได้ และการผลิตมีวัตถุประสงค์เบื้องต้นคือใช้ผลผลิตในการเลี้ยงสัตว์ โดยรางวัลค่าชมเชย หรือการเป็นที่ยอมรับของสังคมจากการปลูกหญ้าแพงโกล่าเป็นสิ่งจูงใจในระดับน้อย

ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ สุเทพ (2545) ที่รายงานว่า ความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการได้รับการยอมรับนับถือเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญมากในการผลิตอ้อยโรงงานของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในจังหวัดขอนแก่น

3.2 สิ่งจูงใจภายนอก จากการศึกษาได้แบ่งสิ่งจูงใจภายนอกตัวเกษตรกรออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสมทางด้านสภาพกายภาพของพื้นที่ คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแฝงกล้า ความสะดวกในการผลิต ผลตอบแทนจากการผลิต การตลาดและจำหน่ายผลผลิต การส่งเสริมและบริการสนับสนุนโดยภาพรวมเกษตรกรมีสิ่งจูงใจภายนอกในระดับมาก ดังนี้

(1) ความเหมาะสมทางด้านสภาพกายภาพของพื้นที่ เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการคัดเลือกพื้นที่ปลูกเป็นข้อกำหนดที่สำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการผลิตหญ้าแฝงกล้า ดังนั้นเกษตรกรที่มีพื้นที่ในเขตชลประทาน มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการผลิต อยู่ในแหล่งเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญและมีการคมนาคมสะดวกจึงมีความเหมาะสมต่อการผลิตหญ้าแฝงกล้าและเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรผลิตหญ้าแฝงกล้า ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ ไพลิน (2550) ที่พบว่า ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่มีความเหมาะสม เป็นมูลเหตุจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในระดับน้อย เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่าปัจจัยดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงได้

(2) คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแฝงกล้า เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับมาก เนื่องจากคุณสมบัติของหญ้าแฝงกล้ามีลักษณะเด่นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการและการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการใช้หญ้าแฝงกล้าเลี้ยงสัตว์เนื่องจากมีโปรตีนสูง ทำให้สัตว์มีขนาดและน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

(3) ความสะดวกในการผลิต เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากหญ้าแฝงกล้ามีกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อนและใช้เทคนิควิธีการผลิตคล้ายการทำนา เกษตรกรปลูกหญ้าแฝงกล้าเพียงครั้งเดียวแต่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตติดต่อกันเป็นเวลายาวนานประมาณ 3-5 ปี ซึ่งมีความสะดวกในการผลิตมากกว่าพืชอื่น

(4) ผลตอบแทนจากการผลิต เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับมาก เนื่องจากลักษณะของหญ้าแฝงกล้า ที่ให้ผลผลิตได้นาน 3-5 ปี ต่อการปลูกหนึ่งครั้งและเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี สามารถเก็บถนอม ในรูปหญ้าแห้งและหญ้าหมักเพื่อจำหน่ายในช่วงขาดแคลนและผลผลิตมีราคาสูงได้ จึงถือได้ว่าให้ผลตอบแทนคุ้มค่าต่อการลงทุน

(5) การตลาดและจำหน่ายผลผลิต เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับปานกลาง เนื่องจากการจำหน่ายผลผลิตหญ้าแฝงกลานั้นขึ้นอยู่กับราคาโค-กระบือ หากราคา โค-กระบือสูง ทำให้ผู้เลี้ยงสามารถลงทุนในด้านอาหารสัตว์ได้มากขึ้น ประกอบกับผลผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ จึงทำให้การตลาดและจำหน่ายผลผลิตเป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับปานกลางเท่านั้น

(6) การส่งเสริมและบริการสนับสนุน เป็นสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแฝงกล้าของเกษตรกรในระดับปานกลาง เนื่องจากการผลิตหญ้าแฝงกล้าต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะค่าท่อนพันธุ์และปุ๋ยเคมี ประกอบกับเป็นอาชีพใหม่ที่เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิต จึงทำให้เกษตรกรเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและบริการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ สุเทพ (2545) ที่พบว่า การได้รับความรู้เชิงวิชาการและบริการจากเจ้าหน้าที่

ส่งเสริมเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญมากในการผลิตอ้อยของเกษตรกร เป็นเพราะเกษตรกรขาดความรู้และประสบการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม จึงมีความต้องการความรู้วิชาการและการให้บริการแนะนำดูแลอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

4. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรกับสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่า

(1) การเป็นผู้นำ พบว่า การเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกร โดยเกษตรกรที่เป็นผู้นำมีสิ่งจูงใจในด้านความพร้อมของเกษตรกร ความมั่นคงปลอดภัย ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ การได้รับการยอมรับนับถือและการส่งเสริมและบริการสนับสนุน มากกว่าเกษตรกรที่ไม่เป็นผู้นำ สิ่งจูงใจที่ผู้นำมีมากกว่าล้วนเป็นสิ่งจูงใจภายในตัวเกษตรกรทั้งสิ้นทั้งนี้ เป็นเพราะว่าผู้นำมีความต้องการที่จะเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรท่านอื่นหรือมีภาวะผู้นำ มีความต้องการเป็นแบบอย่างโดยการเผยแพร่ให้ความรู้และช่วยแก้ไขปัญหในการประกอบอาชีพ และเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมจนกระทั่งเกิดการยอมรับและความนับถือจากเกษตรกรท่านอื่น

(2) รายได้ พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับสิ่งจูงใจในการผลิต หญ้าแพงโกล่าของเกษตรกร โดยเกษตรกรที่มีรายได้จากการผลิตหญ้าแพงโกล่ามีสิ่งจูงใจในด้านผลตอบแทนจากการผลิต การตลาดและจำหน่ายผลผลิต การส่งเสริมและบริการสนับสนุน มากกว่าเกษตรกรที่ไม่มีรายได้จากการผลิตหญ้าแพงโกล่า ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตหญ้าแพงโกล่าเพื่อจำหน่าย หรือเกษตรกรที่มีรายได้จากการผลิตมักต้องคำนึงถึงรายได้ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ราคาผลผลิต การตลาดและการจำหน่ายผลผลิต ความคุ้มค่าในการลงทุนและราคาผลผลิต ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรกลุ่มนี้ผลิตหญ้าแพงโกล่า และสอดคล้องกับรายงานของ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2546) ที่พบว่าราคาเป็นสิ่งจูงใจ ให้เกษตรกรปลูกหญ้าแพงโกล่า

สรุปผลการศึกษา

เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตหญ้าแพงโกล่าเฉลี่ย 1.86 ปี มีพื้นที่ทำนาหญ้าเฉลี่ย 5.30 ไร่ มีรายได้ที่เป็นเงินสดจากการทำนาหญ้าเฉลี่ย 6,914.55 บาทต่อไร่ต่อปี และมีต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 4,237.11 บาทต่อไร่ ผลิตหญ้าแพงโกล่าเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์และจำหน่ายประสบปัญหาในการผลิตเรื่องปัจจัยการผลิตซึ่งได้แก่ปุ๋ยเคมีราคาแพง ขาดแหล่งรับซื้อผลผลิต และประสบภัยแล้ง เกษตรกรมีสิ่งจูงใจ ในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในระดับมาก 4 ด้าน คือประสบการณ์และความสนใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่า คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแพงโกล่า ความสะดวกในการผลิต และผลตอบแทนจากการผลิตที่มีความคุ้มค่าต่อการลงทุน ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรเคยประสบปัญหาขาดแคลนหญ้าอาหารสัตว์จึงมีความต้องการผลิต หญ้าแพงโกล่าเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและหญ้าแพงโกล่ามีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการผลิต คือ ให้ผลผลิตสูง คุณภาพดีและปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมได้ดีมีขั้นตอนการผลิตไม่ซับซ้อนและการปลูกหนึ่งครั้งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เป็นเวลายาวนาน จึงเป็นสิ่งจูงใจในการผลิตระดับมาก ส่วนด้านความพร้อมด้านความรู้และปัจจัยการผลิต ความมั่นคงด้านอาหารสัตว์และความปลอดภัยจากสารเคมีปราบศัตรูพืช ความเหมาะสมทางด้านสภาพกายภาพของพื้นที่ การตลาดการจำหน่ายผลผลิต และการส่งเสริมและบริการสนับสนุน เป็นสิ่งจูงใจที่มีระดับปานกลาง เกษตรกรมีสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่าในระดับน้อย 2 ด้าน คือความภาคภูมิใจในความสำเร็จและการได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมักเกิดขึ้นหลังจากที่เกษตรกรสามารถผลิตหญ้าแพงโกล่าจนมีผลผลิตเพียงพอในการแก้ไขปัญหาการเลี้ยงสัตว์ของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิต
หญ้าแพงโกล่า เกษตรกรควรได้รับคำแนะนำเรื่อง

1. การผลิตปุ๋ยชีวภาพจากมูลโค-กระบือ
ของเกษตรกร เพื่อใช้ในการผลิตหญ้าแพงโกล่า
ร่วมกับปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการลดต้นทุน
การผลิต ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหา
ปัจจัยการผลิตซึ่งได้แก่ปุ๋ยเคมีราคาแพง และ
เกษตรกรมีการเลี้ยงโคกระบือซึ่งสามารถใช้ประโยชน์
จากมูลสัตว์ในการผลิตหญ้าแพงโกล่าได้ ประกอบกับ
การใช้ปุ๋ยอินทรีย์สามารถรักษาโครงสร้างของดินให้
มีความโปร่ง สามารถระบายน้ำและอากาศได้ดี
ทำให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ปลูกหญ้าได้ยาวนานขึ้น

2. การผลิตหญ้าแห้ง การจัดทำบัญชีฟาร์ม
เนื่องจากเกษตรกรนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม
ไปปฏิบัติได้ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจาก
เรื่องดังกล่าวมีขั้นตอนการปฏิบัติมาก หรือเป็นเรื่องที่
มีความยากมากกว่าเรื่องอื่น การถ่ายทอดความรู้
เพียงครั้งเดียวอาจยังไม่ทำให้เกษตรกรเข้าใจและ
เห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าว

3. สนับสนุนการพัฒนาของกลุ่มเกษตรกร
ผู้ผลิตหญ้าแพงโกล่า เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา
การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร โดยการจัดประชุม
กระจัดवेที่ระดมความคิดเห็น การดูงานจากกลุ่ม
เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน
และการบริหารจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันมีการจัด
ตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหญ้าแพงโกล่าแต่กลุ่ม
เกษตรกรยังไม่เข้มแข็ง ขาดการประสานความร่วมมือ
ระหว่างสมาชิกและขาดการร่วมกิจกรรมที่สำคัญ
ซึ่งได้แก่ การจำหน่ายผลผลิตผ่านกลุ่ม ทำให้เกษตรกร
ไม่สามารถกำหนดปริมาณการผลิต และการต่อรอง
ด้านราคาได้

ด้านการคัดเลือกเกษตรกรและการสร้าง สิ่งจูงใจ

1. การคัดเลือกเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกร
ที่เข้าร่วมโครงการนาหญ้าทำการผลิตหญ้าแพงโกล่า
เป็นอาชีพที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงควรพิจารณาคุณสมบัติ
ของเกษตรกรในเรื่องความพร้อมและความต้องการ
ของการในการผลิตหญ้าแพงโกล่า กล่าวคือควรคัด
เลือกเกษตรกรที่มีการเลี้ยงโค-กระบือ เคยประสบ
ปัญหาขาดแคลนหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีแรงงานและ
สามารถจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ เครื่อง
ตัดหญ้าเพื่อใช้ในการผลิตหญ้าแพงโกล่าได้ ทั้งนี้
เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนหญ้าเลี้ยงสัตว์และ
ความพร้อมของเกษตรกรเป็นสิ่งจูงใจในการผลิต
หญ้าแพงโกล่า ในระดับมาก ดังนั้นหากมีการส่งเสริม
การผลิตหญ้าแพงโกล่าแก่เกษตรกรที่มีการเลี้ยงสัตว์
ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนหญ้าในการ
เลี้ยงสัตว์ได้ เชื่อได้ว่าการผลิตหญ้าแพงโกล่า
จะเป็นอาชีพที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์

2. สร้างสิ่งจูงใจในการผลิตหญ้าแพงโกล่า
แก่เกษตรกร โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับ
การผลิตหญ้าแพงโกล่า ได้แก่ คุณสมบัติที่ดีของหญ้า
แพงโกล่า ขั้นตอนการผลิตที่มีน้อยและไม่ยุ่งยาก
ผลตอบแทนและความคุ้มค่าของการผลิต ตลอดจน
การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนหญ้าเลี้ยงสัตว์ของ
เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเกิดความสนใจในการผลิต
หญ้าแพงโกล่าต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งจูงใจในการ
ผลิตหญ้าแพงโกล่าของเกษตรกรที่มีระดับมาก
มีจำนวน 4 ประเด็นคือ ประสิทธิภาพและความสนใจ
คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแพงโกล่า ความสะดวก
ในการผลิต และผลตอบแทนจากการผลิต

เอกสารอ้างอิง

กรมปศุสัตว์. 2538. อีกทางเลือกหนึ่งของเกษตรกร
ปลูกหญ้าอาจจะดีกว่าปลูกข้าว. ข่าวสารพืช
อาหารสัตว์ พ.ค.- ส.ค. 2538 ; 1 (2) :
3-21.

กรมปศุสัตว์. 2548. หญ้าแพงโกล่า (ปรับปรุงใหม่).
เอกสารคำแนะนำ กรมปศุสัตว์ กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.

กรมปศุสัตว์. 2549. โครงการนาหญ้า. ค้นเมื่อ
15 มิถุนายน 2549. จาก [www.dld.go.th/
NAYHA/history_nayha](http://www.dld.go.th/NAYHA/history_nayha).

ไพวงศ์ แสงชะวาลวงศ์. 2550. การตัดสินใจผลิต
ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในโครงการผลิต
ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ครบวงจรของ
เกษตรกร จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ชัยนาท. 2549.
การพัฒนาการผลิตหญ้าแพงโกล่าเป็น
อาชีพทางเลือกใหม่ของเกษตรกรจังหวัด
ชัยนาท. เอกสารประกอบการประชุม
นำเสนอผลการดำเนินงานโครงการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาการผลิตหญ้าแพงโกล่า
เป็นอาชีพทางเลือกใหม่ของเกษตรกร
จังหวัดชัยนาท” : ชัยนาท.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2546. การศึกษา
ความเป็นไปได้ของการปลูกหญ้าแพงโกล่า
เชิงธุรกิจโดยกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่
ชลประทาน. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์.

สุเทพ มีบุญ. 2545. สิ่งจูงใจในการผลิตอ้อยโรงงาน
ของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยในจังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.